

Sesja czwarta poświęcona była *Wspólnotowemu prawu konkurencji na przełomie wieków*. Przewodniczył jej prof. Janusz Gilas (UMK). Z referatami wystąpili zaś mgr Agata Jurkowska (WSiZ) – *Economic approach jako jeden z głównych kierunków modernizacji wspólnotowego prawa konkurencji na przykładzie nowych regulacji w zakresie porozumień kooperacyjnych*; mgr Anna Nykiel (UŁ) – *Pojęcie pomocy państwa w świetle prawa Wspólnoty Europejskiej*; mgr Monika Sudół (UJ) – *Grzywny i kary pieniężne w prawie konkurencji Wspólnoty Europejskiej – nowe podejście*; mgr Renata Wojtiuk-Janusz (UW) – *Nowy kształt instytucji rzecznika do spraw wysłuchań we wspólnotowych postępowaniach w sprawach ochrony konkurencji*; prof. Tadeusz Skoczny (UW) – *Wspólnotowe prawo regulacji gospodarczej in statu nascendi*; dr Sławomir Dudzik (UJ) – *Usługi w ogólnym interesie gospodarczym w prawie Wspólnoty Europejskiej*; dr Przemysław Saganek (INP PAN) – *Wprowadzanie konkurencji do sektora telekomunikacji, poczty i energetyki*; mgr Inga Kawka (UJ) – *Europejskie telekomunikacyjne urzędy regulacyjne – wspólnotowe projekty zmian*.

Referaty wygłoszone podczas konferencji zostaną opublikowane staraniem organizatorów w osobnym tomie materiałów konferencyjnych.

Aleksandra Zabłocka*

CONVEGNO INTERNAZIONALE
*FLAMINIO MANCALEONI (1867-1951) E GLI STUDI DI DIRITTO ROMANO
TRA OTTOCENTO E NOVECENTO. PROSPETTIVE NEL XXI SECOLO*
SASSARI 22–24 LISTOPADA 2001 ROKU

W dniach od 22 do 24 listopada 2001 roku Wydział Prawa Uniwersytetu w Sassari na Sardynii zorganizował międzynarodowe spotkanie poświęcone osobie Flaminio Mancaleoni oraz perspek-

---

* Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

tywom studiów nad prawem rzymskim w XXI wieku (*Flaminio Mancaleoni (1867-1951) e gli studi di diritto romano tra Ottocento e Novecento. Prospettive nel XXI secolo*).

Spotkaniem tym Uniwersytet w Sassari uczcił pięćdziesiątą rocznicę śmierci wybitnego romanisty włoskiego Flaminio Mancaleoni, który odegrał ważną rolę we włoskiej nauce prawa rzymskiego końca XIX i pierwszej połowy XX stulecia. Organizatorzy Sesji pragnęli przybliżyć nie tylko osobę włoskiego romanisty, lecz również tło jego działalności – rozwój światowej romanistyki w pierwszej połowie XX wieku. Innym wątkiem obrad Sesji było zagadnienie perspektyw studiów nad prawem rzymskim w rozpoczynającym się wieku XXI. Zagadnienie to jest szczególnie aktualne obecnie we Włoszech w związku z przeprowadzaną tam reformą studiów prawniczych

W Sesji, której głównym organizatorem był kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Uniwersytetu w Sassari, profesor Francesco Sini, poza liczną grupą naukowców włoskich, reprezentujących najważniejsze uniwersytety tego kraju, wzięli również udział uczeni zagraniczni z Polski, Rosji, Jugosławii, Grecji, Tunezji i Chin.

Pierwsze dwa dni obrad były poświęcone osobie Flaminio Mancaleoni oraz historii studiów nad prawem rzymskim w czasach jego aktywności uniwersyteckiej.

Związki Flaminio Mancaleoni z Uniwersytetem w Sassari datują się od początku jego naukowej kariery. W roku 1899 został w tej uczelni profesorem nadzwyczajnym. Powołany w 1901 roku na Katedrę Prawa Rzymskiego do Uniwersytetu w Parmie, powrócił w roku 1904 na Sycylię, gdzie w Uniwersytecie w Sassari sprawował funkcję dziekana Wydziału Prawa, a następnie rektora uczelni. Powołany w roku 1920 na Katedrę Instytucji Prawa Rzymskiego do Neapolu – jednej z najbardziej szacownych uczelni włoskich – po kilku latach powrócił na rodzinną Sycylię. Wykładał prawo rzymskie w Sassari aż do przejścia na emeryturę. Flaminio Mancaleoni zajmował się również działalnością polityczną (w początku lat dwudziestych sprawował w Sassari funkcję *sindaco*). Liberalne poglądy musiały go jednak, w okresie

nasilającej się dyktatury faszystowskiej, odsunąć od pełnienia funkcji publicznych. Prof. Mancaleoni prowadził również praktykę adwokacką.

Flaminio Mancaleoni cieszył się niekwestionowanym autorytetem we włoskiej nauce prawa rzymskiego końca XIX i pierwszej połowy XX wieku. Żył w epoce wielkich zmian, jakie zachodziły w tym okresie w nauce prawa rzymskiego. XIX-wieczna pandektystyka, wywodząca się z niemieckiej szkoły historycznej, traktująca prawo rzymskie jako podstawę do stworzenia nowoczesnych konstrukcji prawa prywatnego, zyskiwała ogromne powodzenie również we Włoszech. Mistrzem Mancaleoniego był wybitny romanista włoski Carlo Fadda, który wraz z Vittorio Scialoja reprezentował nurt pandektystyczny we włoskiej nauce prawa rzymskiego.

Mancaleoni potrafił się jednak oderwać od doktryny swych mistrzów. Był jednym z pierwszych włoskich uczonych stosujących w badaniach nad prawem rzymskim metodę interpolacjonistyczną. Poszukiwanie interpolacji było przejawem starań oddzielenia warstwy prawa klasycznego od tekstów przekazanych w kodyfikacji justyniańskiej. W wykładzie wstępnym wygłoszonym w roku 1920 w Neapolu, gdy obejmował ofiarowaną mu Katedrę Instytucji Prawa Rzymskiego, Mancaleoni wyraził w takich słowach swe naukowe *credo*: „Naszym zadaniem nie może być tworzenie konstrukcji prawnych, które zdawałyby się być ułożone w sposób logiczny i skoordynowany, lecz badanie, jak w historii tworzyły się nowe idee i jak zastępowały dawne, modyfikując raczej dotychczasowe instytucje, niż tworząc nowe”.

To naukowe *credo* zawierało podaną syntetycznie krytykę metody pandektystycznej badań nad prawem rzymskich. Mancaleoni wysuwał program badawczy, którego korzenie wywodziły się z nurtu filologiczno-historycznego renesansowej szkoły humanizmu prawniczego. Pomimo późniejszych wypaczeń badań interpolacjonistycznych nad prawem rzymskim (tzw. *Interpolazionenjagd*) nie można za nie obciążać winą jej pionierów. Wprowadzali oni perspektywę historyczną do badań nad prawem rzymskim. Znaczenie Flaminio Mancaleoni dla współczesnych badań nad prawem rzym-

skim podkreślił również nestor włoskiej romanistyki prof. Antonio Guarino, w liście skierowanym do organizatorów Sesji.

Wśród wystąpień dotyczących osoby Flaminio Mancaleoni można wymienić m.in. referaty, które przygotowali: Paolo Garbarino – Università del Piemonte Orientale (*Flaminio Mancaleoni interpolazionista*), Sergio di Noto Marella – Università di Parma (*Cultura e vicende della Facoltà giuridica Parmense nell'età di Flaminio Mancaleoni*), Anna Maria Mancaleoni – Università di Cagliari (*Evoluzionismo ed etnologia giuridica negli studi di Flaminio Mancaleoni: spunti di diritto comparato*), Pietro Pinna – Università di Sassari (*Crisi dello Stato liberale e teoria della costituzione in Italia*), Manlio Brigaglia – Università di Sassari (*Flaminio Mancaleoni, sindaco di Sassari*), Giuseppina Fois – Università di Sassari (*Flaminio Mancaleoni, professore e rettore dell'Università di Sassari*), Paolo Fois (*L'Ateneo sassarese e l'insegnamento del diritto internazionale nei primi decenni del Novecento*), Valeria Nicotra – Università di Sassari (*La „biblioteca” romanistica di Flaminio Mancaleoni*), Pierangelo Catalano – Università di Roma I, „La Sapienza” (*Flaminio Mancaleoni e il problema dell'evoluzionismo nelle scienze giuridiche*), Luigi Garofalo – Università di Padova (*Flaminio Mancaleoni e „Roma primitiva”*), Vincenzo Zeno Zencovich – Università di Roma III (*La scienza del diritto comparato ai tempi di Flaminio Mancaleoni*), Salvatore Puliatti – Università di Parma (*Flaminio Mancaleoni nell'Università di Parma*).

Druga grupa referatów dotyczyła włoskiej i europejskiej nauki prawa rzymskiego w końcu XIX i początków XX wieku. Można tu zasygnalizować wystąpienia, które przygotowali: Witold Wołodkiewicz – Uniwersytet Warszawski (*Insegnamento e ricerche di diritto romano in Polonia tra le due guerre*) oraz Constantinos G. Pitsakis – Uniwersytet w Tracii, Komotini (*Les études de droit romain en Grèce du XIXe au XXIe siècle: un cas particulier*).

Trzecia grupa referatów była poświęcona głównie zagadnieniom aktualnych studiów nad prawem rzymskim i jego roli w kształceniu prawnika początku XXI wieku. Nie brak tu było również nawiązań do historii studiów i nauczania prawa rzymskiego w wieku XX.

W tej części obrad wystąpili: Xu Guodong – Uniwersytet w Xiamen (*L'insegnamento e ricerche di diritto romano nelle Universit_ di Chi-na*), Jan Zabłocki – Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie (*La formazione del giurista del XXI secolo in Polonia*), Antun Malenica – Uniwersytet w Nowym Sadzie (*Prospettive dell'insegnamento del diritto romano in Jugoslavia*), Leonid Kofanov – Uniwersytet im. Łomonosowa w Moskwie (*Studio e insegnamento del diritto romano nella Russia del XXI secolo*), Jeanne Ladjili – Uniwersytet w Tunisie (*Enseigner le droit romain. Tunis en ce début du XXIe millénaire*), Danijela Rucic – Uniwersytet w Osijeku (*Gli studi e l'insegnamento del diritto romano nelle Università della Cro-atia*), Sebastiano Tafaro – Università di Bari (*L'insegnamento del diritto romano in Italia dopo la recente riforma degli studi giuridici*).

Convegno Mancaloni pokazało wybitną postać romanistyki włoskiej początków XX wieku na tle rozwoju światowych badań nad prawem rzymskim. Pokazało również aktualność prawa rzymskiego i jego nauczania dla współczesnej edukacji prawniczej.

Witold Wołodkiewicz*

---

* Uniwersytet Warszawski.